

نکته:

تا کنون گفتیم وجوب، مفهوم انتزاع شده از بعث شدید اعتباری است و گفتیم بعث شدید، بعثی است که امر راضی به ترک آن نیست.

اما، نکته مهم آن است که گاه مستعلی بعث شدید را اعتبار می‌کند و گاه غیر مستعلی، ظاهراً وجوب، مفهوم انتزاع شده از بعث اعتباری شدید است در جایی که اعتبار کننده، مستعلی باشد. ولی اگر غیر مستعلی، بعث شدید را اعتبار کند (مثلاً هیأت امر را یک التماس کننده به کار ببرد)، در این صورت عرف آن را واجب نمی‌داند.

و لذا اگر اعتبار کننده ای که مستعلی است (ولی عالی نیست)، نسبت به یک عالی، امر کرد، چیزی را بر او واجب کرده است ولی به سبب این امر عرف او را تخطئه می‌کنند.

کلام مرحوم اصفهانی:

مرحوم اصفهانی در حاشیه بر مرحوم آخوند، نکته ای را مطرح می‌کنند که شاید اشکال بر مرحوم آخوند باشد و شاید توضیح فرمایش ایشان تلقی شود چنانکه خواندیم مرحوم آخوند می‌گفتند چون امر به شی و نهی از ضد عام، با یکدیگر ملازمه (از نوع لزوم بین بمعنی الاعم) دارند، در نتیجه، نمی‌توانند عین هم باشند.

مرحوم اصفهانی در پاسخ می‌گویند:

«اللزوم إنما يقتضى الاثنيية بحسب المفهوم، و أما بحسب الصدق فيتبع كون اللزوم من لوازم الوجوب- حتى يتخلل الجعل بينه و بين الملزوم- أو كون اللزوم من لوازم الماهية كالزوجية للأربعة؛ حتى لا يعقل تخلل الجعل، فيكون جعل الملزوم جعلاً للزومه و ينتزع لازمه منه، فمجرد عدم كون الشيء من مقومات شيء- بل كونه من لوازمه- لا ينافي الاتحاد والعينية.»^۱

توضیح:

۱. ملازمه بین دو شی، اقتضا می‌کند که دو شی از حیث مفهوم با یکدیگر مخالف باشند.

۱. اصفهانی، محمد حسین، نهاية الدراية في شرح الكفاية، ج ۲، ص ۲۰۷.

۲. اما ملازمه اقتضا نمی کند که دو شی از حیث مصداقی هم به دو وجود موجود باشند (و عین هم نباشند)
۳. چراکه ممکن است یک شی لازمه وجود شی دیگر باشد (به اینکه هر کدام به جعل مستقل، موجود شده باشند ولی با هم همراه باشند) [که در این صورت عینیت وجودی در بین نیست]
۴. و ممکن است یک شی لازمه ماهیت شی دیگر باشد (که در این صورت هر دو به یک جعل موجود شده اند. مثل اینکه زوجیت برای اربعه و امکان برای ماهیات و...) که در این صورت این دو شی به یک وجود موجود هستند.

نکته:

با توجه به اینکه گفتیم هر جا مفهوم بسیط است، امکان دلالت تضمن نیست (چراکه دلالت تضمن و التزام در طول دلالت مطابقی است و هر دو از زمره استعمال های حقیقی است. به عبارت دیگر هم زمان با استعمال لفظ در تمام موضوع له، جزء آن و لازم بین بمعنی الاخص آن هم فهمیده می شود)

ممکن است این سوال مطرح شود که:

«با توجه به اینکه همه مفاهیم بسیط اند، اصلا دلالت تضمن دارای فرض نیست»؟

در جواب ممکن است بتوان گفت:

اگر چه همه مفاهیم بسیط هستند ولی ممکن است یک لفظ در ازای دو مفهوم که در کنار هم قرار گرفته اند، وضع شده باشد، مثلا اگر از ابتدا لفظ «شل» برای «انسان دارای پای لنگ» (با مفهوم مرکب) وضع شده باشد، امکان دلالت تضمن در آن فرض دارد.

